

Mgr. Vojtěch K y n c l, Ležáky.

Obyčejné vesnice, SILVER A a parubické gestapo v zrcadle
heydrichiády.

Zničení Ležáků a zavraždění jejich obyvatel patří nejen do dějin německé protektorátní okupace českých zemí, ale vůbec do historie druhé světové války. V žádné jejich interpretaci by aspoň zmínka o nich neměla chybět. Zprávy o Ležákách a předtím už o Lidicích ukazovaly především Západu, jak vypadá německá vyhlazovací válka. Na východě Evropy již zcela zahynuly stovky obcí, ale tomu se jinde nechtělo příliš věřit, považovalo se to za propagandu. Úsud českých vesnic ležících ve střední Evropě už "otevíral oči". Zapůsobily tak především Lidice - byly první, a velké - Ležáky udeřily povražděním všech obyvatel, tedy i žen. U vědomí tohoto významného místa v dějinách je třeba k okupační historii Ležáků přistupovat a věnovat se jí všeobecně. Dosavadní literatura tomu zatím až na nepočtené výjimky ^oneřekává, téma bylo dokonce využito a zneužito ideologicky, v jednom případě až odpudivě. Změnu, a to zásadní, představuje monografie Vojtěcha Kyncla. Má několik vlastností, které vytvořily její odbornou kvalitu.

Především je to důkladná a odpovědná heuristika. Většina písemných pramenů pochází z poválečných vyšetřování, a to i ve SRN, část z pamětnických svědectví. Některé svědky mohl autor ještě sám vyslechnout. Tyto pramenné zdroje - mnohé zvláště v příznačných detailech jedinečné - vyžadují pozornou odbornou kritiku, které má ale zároveň omezené možnosti - potřebou pro ni je rostoucí ovládnutí historické látky, citlivé určování důvodů a smyslu a tím i věrohodnosti výpovědí a svědectví, jejich konfrontace. V. Kyncl bral vše v úvahu a s dokumentací pracoval pozorně.

Další pozitivní vlastností monografie je její problémová šíře. Tragický konec Ležáků je zasazen do obsáhlejších tématických souvislostí, které představují i charakterizují příznačný výsek protektorátní historie. Platí to v první řadě o odboji v regionu a o jeho spojkách s výsadkem Silver A, který našel v Ležákách základnu. Možná až překvapí, jakou pozornost věnoval autor německému represivnímu aparátu a jeho spolupracovníkům. Jde především o výsledek jeho studií v Německu, inspirací byla také Browningova kniha o "obyčejných německých mužích" vraždících na dobytém území. Dnes už je více prací zkoumajících tyto německé "všední vrahy" v různých uniformách. Je nanejvýš potřebné znát jejich profily, psychiku, motivy - Hitlerova válka byla přece válkou vyhlazovací. Proto i vrahy a komplice vrahů z Ležáků stojí za to zportrétovat, dozvědět se, jak se jim smrt stala čemeslem.

K protektorátnímu času patřili také konfidenti a další, kteří se spojovali s nacistickou mocí. V Kynclově monografii dostali obsáhlou kapitolu. Postavy v ní nemají sice k ležácké tragédii - až na výjimku - bezprostřednější vztah a také je nelze všechny zahrnout do skupiny konfidentů, ale tvořily sice malou, svými postoji a zlotvornými činy však nikoliv přehlédnutelnou součást české společnosti. Udavačství jim většinou bylo vlastní, zároveň patřily k organizacím, které usilovaly o prosazení se a vliv v protektorátním režimu. V. Kyncl zkoumal pražskou organizaci Vlajky a hlavně regionální Árijskou pracovní frontu. Důkladněji představil tři její činitele, vybral je - prospěšně a objektivně - z různých členských úrovní. Z Pardubicka pocházel zakladatel APF Bedřich Cpletal, jenž jí vtiskl všechny hlavní rysy, od antisemitismu^a po spolupráci s nacistickými orgány až po snahu vytvořit vojenskou jednotku. Okresního funkcionáře představil V. Kyncl v Herlu Holfeuerovi - z členů okresu Chrudim a Hlinsko sestavil také sociální skladbu APF. Holfeuer

špicloval, denuncoval, "kédroval". Řadového členu APF zpotrétoval V.Kyncl na osudu a chování Karla Andráska. Právě on byl u vzniku Wolfeuerova udavačského dopisu o podezřelé činnosti ve Švandově mlýně. Ten sice nevyvolal vyhlazovací úder proti Ležákům, byl ale příznačným činem té části pronacistické kolaborace, která se stala udavačskou a konfidentskou agenturou.

Zařazení kapitoly o českých stopencích a pomocnících nacistického okupačního režimu do knihy o Ležácích má svůj smysl. Význam českého odboje a snýžlení většiny Čechů se tím zvýrazňují, kontrasty nabývají ještě na ostnosti. Přesto se domnívám, že "konfidentské" kapitola je poněkud předimenzovaná, její ústřední postavy bylo možno sevřít do útlejšího portrétu, samozřejmě doprovázeného obecnějšími úvahami o příčinách, motivech, následcích chování kolaborantů a udavačů. Uvádím tuto připomínku především proto, že odbojářům a dalším osobnostem z Ležáků se rozsáhlejšího zobrazení nedostalo. V práci sice charakteristily některých z nich nechybějí, ale mohly vyrůst do obsažnější podoby; někteří ležáčtí mrtví nemají v monografii ani jméno.

Vrcholnou částí monografie je vylíčení bezprostřední přehistorie ničivého ataku na Ležáky a pak jejich konce a zavraždění obyvatel. Výklad je velmi rozmyslný, střízlivě koncipovaný, vyznačuje ho odpovědný přístup k problematice. Detailní znalost tragického příběhu si autor neosvojil snadno, musel kriticky porovnávat pramenné výpovědi, domýšlet i kombinovat, užít také hypotetických soudů a tezí. Jeho líčení představuje zatím vrchol historické interpretace tragického osudu české vesnice Ležáky. Znale koriguje i některé dílčí údaje v té části dosavadní literatury, která si zasloužila respekt /např. v pracích Z.Jelínka/. Popravy z 2.července 1942 přiřadil V.Kyncl také, a oprávněně, k osudu Ležáckých. Oběti musely týden čekat na to, až je přivedou před popravčí četu. Byl to úděsný

čas a práce se v něm vytvářela přátelství a vzájemná solidarita.

Všichni v pardubickém Záměčku byli zavražděni proto, že byli Češi - tak jsem to vždy pociťoval i o tom tak psal, tak jsem si to četl z Kynclovy knihy. Je to jistě názor příliš zveřejňující a nedocenující odbojový vklad osobností z ležácké historie, ale přesto odpovídající cíli německo-nacistické okupační politiky. Myslím, že Ležáčtí a další v Pardubicích popravení své češství ve svých posledních chvílích výrazně cítili.

Monografie Mgr.Vojtěcha Kyncla Ležáky. Obyčejná vesnice, SILVER A a pardubické gestapo v zrcadle heydrichiády je odborně zajímavá a vyzrálá, společensky velmi potřebná. Plně ji doporučuji jako práci rigorózní.

Robert Kvaček

Prof.PhDr.Robert Kvaček, CSc.